

Cabaj, Jarosław

"Prace Archiwalno-Konserwatorskie", z. 11 (1999) : [recenzja]

Szkice Podlaskie 8, 273-275

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Prace Archiwalno-Konserwatorskie”, zeszyt 11, Archiwum
Państwowe w Siedlcach, Siedlce 1999, ss. 172.

Publikacja ta stanowi kontynuację pisma wydawanego przez Archiwum Państwowe w Siedlcach¹. W skład zeszytu 11 wchodzi osiem artykułów i komunikatów naukowych². Ich tematyka jest różnorodna. Czynnikiem wspólnym dla wszystkich jest zakres terytorialny - Siedlce i ziemia siedlecka.

W pierwszym z zamieszczonych tekstów A. Rogalski zawarł analizę archiwaliów dotyczących rodziny Szenejków i wsi Szenejki. Materiały te wchodziły w skład „Zbioru akt i dokumentów rodów i rodzin podlaskich” w Archiwum Państwowym w Siedlcach.

W centrum zainteresowania A. Rogalskiego znalazły się dwa najstarsze dokumenty-dатовany na 18 IX 1755 r. „Akt kupna-sprzedaży majątku Chwesa Szenejki Samuelowi Szenejce” oraz kopia „Przywileju Michała Korybuta Wiśniowieckiego dla młynarzy łomazkich”. Autor przedstawił analizę wspomnianych dokumentów. Pełne ich brzmienie zawarł w aneksach (1 i 2). W aneksie 3 zostało zamieszczone kalendarium rodziny Szenejków do 1939 r.

Bogusław Niemirka przedstawił historię działalności charytatywnej ziemian (Tadeusza i Stanisława Doria-Dernałowiczów) i księdza Juliana Brześciańskiego na terenie wsi Wyrozębny w powiecie sokołowskim. Darowizna pierwszego z wymienionych pozwoliła w drugiej połowie XIX w. na budowę i funkcjonowanie szpitala w zaniedbanym pod względem medycznym środowisku wiejskim. Drugi z darczyńców w 1918 r. wsparł finansowo placówkę ufundowaną przez swojego dziadka.

¹ Dotychczas wydane 10 zeszytów czasopisma nosiło tytuł „Prace Archiwalno - Konserwatorskie na terenie Województwa Siedleckiego”, nazwę zmieniono ze względu na likwidację w 1999 r. Województwa Siedleckiego.

² A. Rogalski, *Najstarsze dokumenty rodziny Szenejków w zbiorach AP w Siedlcach*, s. 5-25; B. Niemirka, *Szpital Fundacyjny św. Tadeusza w Wyrozębach (Fundacja Tadeusza i Stanisława Doria-Dernałowiczów)*, s. 26-50; U. Głowacka-Maksymiuk, *Akta Sądu Okręgowego w Siedlcach z lat 1876-1915 (historia urzęd, system kancelaryjny, zawartość aktowa)*, s. 51-63; G. Welik, *Spis właścicieli ziemskich guberni siedleckiej*, s. 64-96; A. Bobryk, *Prawosławie na terenie Siedlec w XIX i XX wieku*, s. 97-104; E. Kopówka, *Polacy i Żydzi w Siedlcach podczas okupacji hitlerowskiej*, s. 105-126; P. Maksymiuk, *Korespondencje z województwa siedleckiego na łamach biuletynu Agencji Informacyjnej „Solidarność”, wydawanego w podziemiu w latach 1983-1984*, s. 127-146; J. Gardzińska, *Pogranicze międzydialektalne i etniczno-językowe na przykładzie gwar polskich w okolicach Siedlec*, s. 147-172.

Historię działalności charytatywnej na terenie Wyrozębów przedstawił autor w połączeniu z dziejami parafii. Wzbogacił pracę licznymi informacjami z genealogii Dernałowiczów. Ukazał też zasługi Szarytek, które od początku istnienia szpitala do lat dziewięćdziesiątych naszego stulecia pracowały wśród średniego personelu medycznego szpitala w Wyrozębach.

Urszula Głowacka-Maksymiuk przedstawiła ogólną charakterystykę bardzo obszernego, liczącego 25 tys. jednostek archiwalnych, zespołu Akta Sądu Okręgowego w Siedlcach z lat 1876-1915. Autorka poprzedziła ją bardzo cennymi dla badaczy informacjami dotyczącymi historii urzędu, rosyjskiego systemu kancelaryjnego (obieg pism, rodzaje i formy pism, układ akt).

W artykule Grzegorza Welika znajdujemy natomiast spis właścicieli ziemskich na terenie guberni siedleckiej, obejmującej powiaty: bialski, garwoliński, konstantynowski, łukowski, radzyński, siedlecki, sokołowski, węgrowski i włodawski. Autor opracował wykaz ziemian w oparciu o urzędowe wydawnictwa statystyczne - „Pamiatnyje Knizki Siedleckoj Guberni”.

G. Welik ustalił strukturę narodowościową właścicieli ziemskich. W 1888 r. - według ustaleń autora - wśród 81 posiadaczy majątków 66 wywodziło się z polskiej szlachty. Poza nimi w grupie tej znalazło się 9 Żydów i 6 Rosjan.

Adam Bobryk przedstawił zarys z dziejów prawosławia na terenie Siedlec od pierwszej połowy XIX w. do lat dziewięćdziesiątych naszego stulecia. Autor w oparciu o dostępną literaturę oraz źródła archiwalne z parafii prawosławnej pod wezwaniem Św. Trójcy ukazał m.in. problematykę tworzenia struktur parafialnych, budownictwa sakralnego i posługi duszpasterskiej.

W artykule A. Bobryka, bez wątpienia ciekawym i poszerzającym naszą wiedzę o nielicznej dziś w Siedlcach społeczności prawosławnej, brakuje jednak odwołania do wydarzeń historycznych o zasięgu ogólnopolskim. Nie można pominąć faktu, iż budowa pierwszych obiektów sakralnych i tworzenie prawosławnej parafii na terenie Siedlec ściśle wiążą się z procesem rusyfikacji Królestwa Polskiego. Po upadku powstania listopadowego, a przede wszystkim styczniowego, pojawiają się w mieście w dużej liczbie wojsko i administracja rosyjska. To dla ich potrzeb erygowano parafię prawosławną i budowano obiekty sakralne.

W kolejnym artykule Edward Kopówka ukazał eksterminację ludności żydowskiej oraz tworzenie polskich organizacji konspiracyjnych na terenie Siedlec w latach okupacji niemieckiej 1939-1944. Szczególnie interesujące są zestawienia autora dotyczące etapów wyniszczania społeczności wyznania mojżeszowego, losów znanych siedlczan - Żydów.

Artykuł Przemysława Maksymiuka obejmuje okres 1983-1984. Jest kontynuacją artykułu z nr 10 „Prac Archiwalno-Konserwatorskich”, poświęconego działalności Krajowej Agencji Terenowej. Autor wyodrębnił z biuletynu Agencji Infor-

macyjnej „Solidarność” korespondencje (łącznie 31) z terenu byłego województwa siedleckiego. Wszystkie z tych korespondencji zostały zamieszczone w artykule. P. Maksymiuk przedstawił najważniejsze wydarzenia z organizowania i funkcjonowania Agencji Informacyjnej „Solidarność”. Ustalił też nazwiska osób współpracujących z Agencją na terenie Siedlec.

Ostatni z artykułów, autorstwa Janiny Gardzińskiej, odbiega tematycznie od pozostałych siedmiu. Jest poświęcony tematyce językoznawczej. Autorka opierając się na przeprowadzonych badaniach dokonała analizy gwar polskich z okolic Siedlec. J. Gardzińska wskazała na podziały geograficzne i językowe na tym terytorium. W analizie językowej znajdujemy odwołania do bogatej literatury, którą wykorzystowała autorka. Szczególnie cenne dla młodych badaczy są uwagi dotyczące problemów opisu i interpretacji procesów dynamiki gwary. Interesującym uzupełnieniem treści artykułu są zamieszczone mapy.

Zeszyt 11 „Prac Archiwalno-Konserwatorskich” jest cennym wydawnictwem, dotyczącym wybranych zagadnień z historii regionu. Charakterystycznym dla większości artykułów jest wykorzystanie materiałów archiwalnych. Zamieszczone w Zeszycie 11 prace m.in. Urszuli Głowackiej-Maksymiuk i Janiny Gardzińskiej zawierają również ważne informacje dla studentów historii i filologii polskiej, przygotowujących prace magisterskie.

Jarosław Cabaj
Akademia Podlaska
w Siedlcach